

MI LEGYEN A (MAGYAR) JOGTUDOMÁNY NYELVE?

LÁNCOS PETRA LEA¹
egyetemi docens (PPKE JÁK)

Absztrakt

A globalizáció és digitalizáció hatására egyre több jogtudományi kutatóhely és egyetem kapcsolódik be a nemzetközi tudományos diskurzusba. A tudományos kutatás nemzetköziesedése fontos dilemma elé állítja a jogtudomány szereplőit: mi legyen a jogtudomány nyelve – a fenntartó és a hazai hivatásrendek nyelve, vagy az angol mint a tudományos eszmecsere *lingua franca*-ja? Írásomban több külföldi és hazai példát hozok a kutatóhelyek és egyetemek explicit és implicit nyelvstratégiáira, illetve igyekszem feltárni az intézményi nyelvstratégiákra ható legfontosabb tényezőket.

Kulcsszavak: nemzetköziesítés, nyelvstratégia, egyetemi tanári feltételek, indexált folyóirat, teljesítményarányos minőségi támogatás

WHAT SHOULD BE THE LANGUAGE OF (HUNGARIAN) LEGAL SCHOLARSHIP?

Abstract

As a result of globalisation and digitalisation, more and more law research centres and universities are joining the international academic discourse. The internationalisation of academic research poses an important dilemma for legal scholars: what should be the language of jurisprudence - the language of the funding entity and the members of the domestic legal professions, or English, the *lingua franca* of academic discourse? In my paper, I provide several examples of express and implicit language strategies of research institutions and universities from abroad and Hungary, in an attempt to identify the most important factors influencing institutional language strategies.

Keywords: internationalisation, language strategy, conditions for acquiring full professorship, indexed journal, performance-related quality support

1 Köszönettel tartozom Gárdos-Orosz Fruzsínának, Szemesi Sándornak és Pogácsás Anettnek a konferenciaelőadás összeállításához nyújtott segítségükért.

1. Bevezetés

Doktori tanulmányaimat 2004-ben kezdtem meg, amikor még a kutatási tevékenység fő helyszíne a könyvtár volt, ahol elsősorban magyar nyelvű szakkönyveket böngészhattünk, igaz, a CEU könyvtára már akkor jelentősebb idegen nyelvű könyvállománnyal rendelkezett. Ugyanebben az időszakban a világhálón még csak néhány html és rtf fájl árválkodott, melyekből azért valamelyest képet kaphattunk az angol, német, francia stb. nyelvű jogtudomány több évvel korábbi eredményeiről. 2006-ban egy évet töltöttem a Max Planck Összehasonlító Jogi és Nemzetközi Közjogi Intézetében, ahol a hatalmas alagsori könyvtár mellett már megjelent a német és idegen nyelvű szakfolyóiratok munkatársak által szabadon hozzáférhető, elektronikus adatbázisa is. És éppen 2007 nyarán, az Intézetből való távozásomkor bontották ki és ajándékozták el az első emeleti kerengőt körbefutó, impozáns fa könyvtári kartotékszekrényeket – a továbbiakban nem volt már rájuk szükség. A technológiai fejlődésnek hála a tudományhoz való hozzáférés gyorsabbá és szélesebb körűvé vált: a könyvtár helyett immár a számítógépünkről egy kattintással a korábbinál jóval szélesebb körben értünk el – akár idegen nyelvű – szakirodalmat is.² Ezzel új lendületet kapott a (jog)tudomány „nemzetköziesedése”, a tudományok *lingua francájának*, az angol szaknyelveknek térhódítása.

A Max Planck-os kutatóéveim alatt nem csupán a kutatás technológiaváltásának lehettem tanúja, de egy másik, ezzel szorosan összefüggő kérdés is foglalkoztatta az Intézetet. Intézetigazgatónk beszélgetést kezdeményezett arról, mi legyen az Intézet nyelvstratégiája. Ehhez tudni érdemes, hogy a Max Planck kutatóintézeteket a német állam tartja fenn, sok esetben az állam megrendelésére készítenek szakvéleményt. Történetileg német igazgatók német munkatársakkal a német jogtudomány eredményeiről, német

2 A bölcsészettudományok kapcsán Botos Máté erről érzékletesen így ír: „Az internet eredményeként a korábban csak nyomtatott verzióban, esetleg korlátozott példányszámban vagy adott esetben nemzeti nyelveken megjelentetett tudományos eredmények ma már elérhetők a humán tudományok területén is. Ez egyrészt azt jelenti, hogy a jelentős tudományos felfedezések elszigetelt kultúrákban maradván nem jutnak el a tudományos világ fősodrába (Bolyai-szindróma), másrészt azt, hogy igazolhatatlanná válik számos kutatás, amelyet eddig azért végeztek párhuzamosan, mert nem volt információ arról, hogy hol és kik foglalkoznak még az adott problémával. A kutatási tevékenység ennek köszönhetően új lendületet kaphat, ahogyan ez a mesterségesen elválasztott szervezeti egységek integrációja során szükségszerűen bekövetkezik.” BOTOS Máté: A bölcsészettudományok jövője. *Századvég*, 2015, 77 (3), 101.

nyelven adtak számot, illetve német doktoranduszok német nyelvű disszertációit gondozták. A nagy múltú heidelbergi Intézetben az hozott fordulatot, amikor Armin von Bogdandy igazgató immár külföldi munkatársakat is felvett csapatába, idegen nyelvű disszertációkat is gondozott, illetve bevezette, hogy a hetente megrendezett intézeti ülések közül minden másodikat angol nyelven tartsák meg. Azaz a kutatóintézet az ezredfordulón nyitott a külföldi kutatók irányába és idegen nyelvű konferenciákkal és publikációkkal kapcsolódott be a nemzetközi tudományos diskurzusba. Ebben a kontextusban merült fel, hogy pontosan milyen nyelven folyjék az intézeti kutatás és a tudományos közlés. Az igazgató több lehetőséget vázolt fel (és itt csupán emlékeimre tudok hagyatkozni ezek felidézésénél):

- a kutatási eredményeket *német nyelven* közölgék – ezt a megoldást támasztja alá, hogy az intézeti kutatások nagy része német állami forrásból valósul meg. A német jogi nyelvet ápolni, fejleszteni kell, illetve a német ajkú kutatók, oktatók számára elérhetővé kell tenni a német jogtudomány eredményeit;
- a kutatási eredményeket *angol nyelven* közölgék – emellett szól, hogy a német jogtudomány eredményeit szélesebb körben ismerhetik meg a tudományos élet szereplői, ha azokat a tudomány *lingua francáján*, azaz angol nyelven közlik. Az Intézet ezzel bekapcsolódhat a nemzetközi tudományos életbe, illetve megerősítheti abban betöltött pozícióját, részt vehet az aktuális jogtudományi diskurzusokban, megjelenítheti a német jogtudományi álláspontot;
- a kutatási eredményeket *német és angol nyelven egyaránt* közölgék – a német jogi nyelv ápolása, fejlesztése, a német tudományos élet kiszolgálása, valamint a német jogtudományi eredmények idegen nyelven történő becsatornázása a nemzetközi tudományos életbe egyaránt legitím célok, amelyek mind a fenntartó német állam érdekeit szolgálják.

A témában szervezett vita nem zárult le távozásomig, így a mai konferenciára készülve megkerestem Armin von Bogdandy professzort – aki továbbra is intézetigazgató –, hogy a vita kapcsán sikerült-e intézményi nyelvstratégiát kidolgozni a kutatóintézet számára. Sokatmondó, hogy az Intézet azóta se dolgozott ki egyértelmű stratégiát a kutatás nyelve kapcsán. Elmondása alapján elsősorban angol és német nyelven publikálnak, miközben a fiatal munkatársak körében erős az igény arra, hogy angol nyelven dolgozzanak a „nemzetközi karrier és nemzetközi reputáció” megalapozása érdekében: „számukra a német nyelvterület túlságosan szűkös”. Ugyanakkor von Bog-

dandy igazgató hozzátette: „természetesen azért is kapjuk azt a sok közpénzt, hogy a német joggyakorlatot támogassuk” német nyelvű anyagokkal.

Egy további német példát hoznék még a kutatás és tudományos közlés nyelvével kapcsolatos dilemmára: a speyeri Német Közigazgatástudományi Egyetem (Deutsche Universität für Verwaltungswissenschaften) esetét. Míg a Max Planck Összehasonlító Jogi és Nemzetközi Közjogi Intézet már csak az összehasonlító jogi, nemzetközi közjogi és uniós jogi fókusza miatt is óhatatlanul dolgozik idegen nyelvű forrásokkal, illetve nem maradhat ki a nemzetközi tudományos diskurzusból, a speyeri egyetem kifejezetten a német közigazgatás támogatására jött létre. Az egyetem kivételes intézmény, hiszen kizárólag posztgraduális oktatást nyújt német köztisztviselők számára, és valamennyi német *Land* részt vesz a finanszírozásában. Mindezekre tekintettel különösen élesen merül fel a kérdés, hogy a nemzeti közigazgatás tanulmányozására és támogatására létrehozott intézmény mennyiben vegyen részt a nemzetközi tudományos diskurzusban – ha egyáltalán. 2016 és 2019 között a speyeri egyetem Közigazgatási Kutatóintézetében (Deutsches Forschungsinstitut für öffentliche Verwaltung) egy külső finanszírozású, uniós témájú kutatási projektben vettem részt, amelybe kifejezetten azért kerestek külföldi kutatókat, hogy azok angol nyelvű publikációkban közöljék tudományos eredményeiket. A projekt folyamán külföldi kutatók angolul, német kutatók pedig németül közöltek tanulmányokat, így a Kutatóintézet kutatási eredményei mind a nemzetközi, mind pedig a német tudományos térben megjelentek. A projekt lezárultával ismét a német közigazgatás német nyelven történő kutatása felé fordult a kutatóintézet, a projektnek a nemzetközi tudományos élet felé történő, rövidtávú nyitásának egyelőre nincs folytatása.

A két kiragadott német példából is kitűnik, hogy a tudományos élet „nemzetköziesedése, a forrásokhoz és közlési felületekhez való könnyebb hozzáférés tükrében a tudományos élet valamennyi szereplőjének el kell gondolkodnia azon, milyen nyelvstratégiát folytat, hogy továbbra is betöltsse funkcióját, releváns maradjon és mindezekhez mérten bekapcsolódjon a nemzetközi tudományos diskurzusba.

Az első példában a németországi meghatározó kutatóhálózat egyik szereplője, a másodikban pedig egy német egyetem formálódó nyelvstratégiájáról volt szó, amelyet egyelőre egyik vizsgált intézmény sem foglalt írásba. Jól látszik a két példából, hogy ezek az intézmények eltérő funkcióval és nagyon más profillal rendelkeznek: a Max Planck Intézetek kutatóhelyek, míg az egyetem elsősorban oktatási funkciókkal bír. Fontos szempont, hogy az összehasonlító joggal, nemzetközi joggal foglalkozó kutatóintézet már csak

tárgyánál fogva sem maradhat ki a nemzetközi tudományos diskurzusból, míg a német közigazgatási jogra specializálódott intézmény esetében ez már nem törvényszerű. A jogtudomány nyelvével kapcsolatos gondolkodásban tehát előkérdésként merül fel, hogy „kinek szól a tudomány”: a finanszírozó fenntartónak, a szakmai közönségnek, jogkereső polgároknak vagy annak, aki a tudományos élet szereplőjeként reflektál a kutatási eredményekre. Az első esetben a nemzeti nyelven folytatott kutatás, publikáció és előadás kerül előtérbe, ám a második két esetben már a tudomány *lingua francájának* használata is felmerül.³

2. A magyar jogtudomány nyelve. A jogtudomány nyelvstratégiája

A jogtudomány hazai intézményei felé fordulva is feltehető a kérdés, mi a magyar jogtudomány (tudományos kutatás és közlés) nyelve? Milyen célok mentén dől el ez a kérdés és ki dönt erről? Szükség van-e országos vagy intézményi tudományos nyelvstratégiára? Ami a magyar jogtudomány nyelvét illeti, az alábbiakban két nagy kategóriát különböztetek meg, a jogtudományi kutatóintézetek, valamint a jogi fakultások által képviselt nyelvstratégiát. Az alábbiakban mindkét kategóriából bemutatok egy-egy példát.

2.1. Kutatóintézeti nyelvstratégia

Elsőként az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat (ELKH) részét képező Jogtudományi Intézet (JTI) mint kutatóhely nyelvstratégiáját vizsgálom.⁴ Az ELKH

3 Köszönettel tartozom Szemesi Sándornak a jogtudomány nyelvének előkérdéseivel kapcsolatos ötletért!

4 A korábban a Magyar Tudományos Akadémia kutatóintézeteként működő JTI-re a továbbiakban már nem irányadó a Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1994. évi XL. törvény. Pedig az MTAtv. világos nyelvstratégiát képvisel, mikor kimondja preambulumban, hogy az MTA-t „a nemzet a magyar nyelv ápolására, a tudomány szolgálatára hozta létre”, valamint az MTA közfeladatai között említi a magyar nyelv fejlődésének segítését és a tudomány magyar nyelven történő művelését (MTAtv. 3. § (1) bek. f) pont). Az MTA Alapszabályának 3. § (4) bek. szerint pedig „az Akadémia támogatja a magyar nyelv történetének, szókincsének, nyelvtanának kutatását, a kutatások eredményeinek kiadását, és a magyar tudományos szaknyelv művelését”. A törvény a magyar nyelv fejlődésének segítését és a tudomány magyar nyelven történő művelését nem korlátozza az MTA Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályára, az valamennyi osztály feladata. A „tudomány magyar nyelven történő művelése” egyértelmű nyelvstratégiát tükröz, hiszen az MTAtv. a tudomány egyéb nyelveken történő műveléséről nem rendelkezik, a nemzetközi tudományos életben történő részvétel kapcsán pedig csupán

Alapító Okirata, Szervezeti és Működési Szabályzata, illetve az ELKH jogállását szabályozó, a tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról szóló 2014. évi LXXVI. törvény mind hallgatnak arról, hogy az ELKH kutatóhelyei mely nyelven kutassanak, illetve közöljenek tudományos eredményeket. Az ELKH honlapja szerint ugyanakkor „az ELKH küldetésének tekinti jelenlétének erősítését a nemzetközi szintéren,” ösztönözve a határon átnyúló kutatási együttműködések, valamint az uniós kutatási programokban való részvételt, célja továbbá az ELKH kutatóhelyei és kutatói nemzetközi kapcsolatrendszerének élénkítése.⁵ Az ELKH részévé váló Jogtudományi Intézet célkitűzése és feladatai között említi, „hogy a nemzetközi jogtudományi diszkurzusba bekapcsolódjon és azt egyes területeken érdemben befolyásolja. Külföldi partnerintézményekkel hatékony együttműködést alakít ki, valamint az Intézet tevékenységébe külföldi kutatókat közvetlenül is bevon.”⁶ Ezt a célkitűzést váltja aprópénzre a JTI tudományos és szakmai koncepciója, amely kifejezetten kitér az Intézet nyelvstratégiájára is: „Mivel a nemzetközi publikálás mint output elsődleges szereppel jelenik meg az intézeti stratégiában, szem előtt kell tartani, hogy nemzetközileg is releváns kutatásokat folytasson az intézet.” Ezért a koncepció szerint a JTI kezdeményezője, résztvevője nemzetközi tudományos projekteknek, illetve jelentős nemzetközi kapcsolatrendszert tart fenn. A JTI teljesítményértékelési és előmeneteli rendszerében a „nemzetközi publikálás” is megjelenik, mint értékelési szempont. A koncepció szerint azonban „a nemzetközi publikálás jelenlegi előtérbe állítása (...) semmi esetre sem vezethet a hazai, magyar nyelven folytatott tevékenység háttérbe szorulásához, másodlagossá válásához, különös tekintettel arra, hogy az intézet az MTA részeként közfeladatot is ellát. Azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a jogtudomány – minden nemzetközi vonatkozása ellenére – a 21. században is megmaradt nemzeti jogtudománynak. A nemzetközi szintéren sikerrel bemutatható tudományos eredményeket ezért magyar nyelven is elérhetővé kell tenni, hiszen csak így érhetik el a hazai szakmai közönség többségét, és csak így szolgálhatják a magyar tudomány fejlődését. Fontos, hogy a joggal hivatásszerűen foglalkozó különféle hivatásrendek (ügyvédek, bírák, ügyészek, az államigazgatás-

annyit tartalmaz, hogy a köztestület „megállapodásokat köt és kapcsolatokat tart fenn hazai, külföldi és nemzetközi tudományos intézményekkel és szervezetekkel” (MTAtv. 3. § (1) bek. f) pont).

5 <https://elkh.org/az-elkh-strategiai-celrendszere> (2023. 03. 06.)

6 A Jogtudományi Intézet célkitűzése és feladatai, <https://jog.tk.hu/intezet-feladatai> (2023. 03. 06.)

ban dolgozó hivatalnokok stb.) is megismerhessék ezeket az eredményeket. A jogtudományi kutatások egy része nemcsak a szakmai közönségnek szól, hanem a magyar társadalom egészének, tudománynpszerűsítő és tudományos ismeretterjesztő jelleggel, például a jogtudat erősítése céljából, ami közvetlenül összefügg a jogkövetéssel, és így az egész társadalomra kihat.”⁷

A JTI tudományos és szakmai koncepciója világosan azt a nyelvstratégiát tükrözi, amely egyszerre szolgálja ki a hazai tudományos és szakmai élet, valamint a jogkereső magyar közönség igényeit, egyben elősegíti az Intézet bekapcsolódását a nemzetközi tudományos diskurzusba, illetve ösztönzi a magyar jogtudomány eredményeinek határainkon túli terjesztését.

2.2. Egyetemi nyelvstratégia

Hogy az egyetemi szférából hozzak példát nyelvstratégiára, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Doktori Szabályzatát vizsgáltam részletesebben. Az egyetem oktatási intézményként a jogalkotás, jogalkalmazás nyelvéhez igazodóan a nemzeti jogot, tudományos eredményeket tárja a hallgatók elé. Emellett ezekben az intézményekben is zajlik kutatás, hiszen az Nftv 26. § (1) bekezdése alapján az oktató munkaidejének legalább húsz százalékában tudományos kutatást folytat. A jogtudományi kutatás és tudományos közlés kapcsán elsőként a Doktori Szabályzat említhető, mely a 18. § (1) bekezdésben rendelkezik a nyelvhasználatról: „Az értekezés 18. § (1) Az értekezés a doktorandusz célkitűzéseit, új tudományos eredményeit (szakmai alkotásának leírását, szakirodalmi ismereteit, kutatási/alkotó módszereit) bemutató, összefoglaló jellegű munka, amely magyarul vagy a tudományterületi/tudományági doktori tanács által engedélyezett nyelven is írható.”⁸ A Jog- és Államtudományi Doktori és Habilitációs Tanács 2021/47. sz. határozata alapján ugyanakkor „a doktori fokozatszerzéshez szükséges publikációs követelmények” körében előírja, hogy a doktori értekezés nyilvános vitára bocsátása előtt a doktorandusznak minimálisan legyen „megjelent vagy közlésre elfogadott 6 magyar nyelvű, valamint 1 idegen nyelvű tudományos publikáció[ja]”.⁹

7 Koncepció az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézetének működtetésére, <https://jog.tk.hu/szakmai-koncepcio> (2023. 03. 06.)

8 Pázmány Péter Katolikus Egyetem Egyetemi Doktori Szabályzat, <https://jak.ppke.hu/jog-es-allamtudomanyi-doktori-iskola/szabalyzatok/egyetemi-doktori-szabalyzat> (2023. 03. 06.)

9 DHT 2021/47. sz. határozata <https://jak.ppke.hu/jog-es-allamtudomanyi-doktori-iskola/szabalyzatok/mukodesi-szabalyzat> (2023. 03. 06.)

Nem csupán a doktori kutatás nyelve főszabályként a magyar, a habilitációs szabályok is úgy rendelkeznek, hogy „a habilitációs eljárás magyar – kivételesen a kari habilitációs bizottság döntése szerinti idegen – nyelven folyik. Az eljárás során a jelölt köteles általa kutatott tárgyról tudományos előadást, a hallgatók részére tantárgyi előadást, valamint a kari habilitációs bizottság előtt idegen nyelvű (szabad) előadást tartani általa javasolt és a bizottság által elfogadott témákról” (1. § (6) bek.).¹⁰ Magyar anyanyelvű pályázó nyilvános tantárgyi előadását kizárólag magyar nyelven tarthatja, a nem magyar anyanyelvű pályázó számára a kari habilitációs bizottság engedélyezheti, hogy más nyelven tarthasson előadást (8. § (8) és (9) bek.). Mivel az Egyetem a habilitáció feltételeit már a Magyar Akkreditációs Bizottság által meghatározott egyetemi tanári kinevezés feltételeihez közelíti, a Habilitációs Szabályzat alapján a habilitációs kérelem egyebek között a „külföldi publikációk jegyzékét”, valamint a „külföldi előadások jegyzékét” egyaránt tartalmazza. A „külföldi” publikáció, illetve előadás nehezen értelmezhető, de valószínűsíthető, hogy az idegen nyelvű publikációkra, előadásokra utal. Vagyis az egyetemi előmenetel a habilitáció pontján már több „külföldi” publikációt és előadást elvár, ám ezek számát vagy arányát nem nevesíti.

Többek között ezt az előmeneteli szempontrendszert támogatja a PPKE JÁK által alkalmazott tudományometriai szempontrendszer, amely magasabb pontszámmal honorálja a Q1-Q4-es folyóiratokban, illetve az MTA IX. osztály nemzetközi folyóiratjegyzékének A-B kategóriás folyóiratában megjelent tanulmányokat, továbbá egyéb, külföldön vagy Magyarországon, idegen nyelven publikált tanulmányokat, monográfiákat és más közleményeket, mint a magyar nyelven megjelent, hasonló munkákat.

Az egyetemi nyelvstratégiához kapcsolódóan mindenképpen meg kell említeni a MAB által a társadalomtudományok tudományterületre vonatkozóan megállapított egyetemi tanári pályázati feltételeket, hiszen ahogyan arra a fentiekben utaltam, ezek jelentős húzóerőt fejtenek ki az egyetemek nyelvstratégiájára. A MAB által meghirdetett, 2023-as egyetemi tanári pályázatokra vonatkozó értékelő lap „teljesítési minimumként” legalább 80 óra idegen nyelvű oktatás igazolását írja elő, továbbá megköveteli a „nemzetközileg elismert, kiemelkedő tudományos teljesítmény bemutatását”.¹¹

10 A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Habilitációs Szabályzata, <https://jak.ppke.hu/uploads/articles/905980/file/Egyetemi%20Habilit%C3%A1ci%C3%B3s%20Szab%C3%A1lyzat.pdf> (2023. 03. 06.)

11 Magyar Akkreditációs Bizottság: *Egyetemi tanári pályázat dokumentumai (2023. január 15-től)*. Állam- és jogtudományok, Közigazgatás-tudományok, Média- és kommunikációs

E feltétel teljesítési minimuma a „legalább két idegen nyelvű, szakterületi szempontból releváns területen megjelent nemzetközi listás Q1-es vagy Q2-es, vagy az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya nemzetközi folyóiratjegyzéke A, illetve B kategóriájába tartozó tanulmány vagy legalább egy ismert nemzetközi kiadó által idegen nyelven kiadott monográfia”. Habár a további feltételek közvetlenül nem írják elő az idegen nyelvű kutatást és közlést, a megkövetelt legalább húsz tudományos közlemény, mely legyen az MTA IX. Osztály listája szerint hazai A-B kategóriás, valamint nemzetközi A-B-C-D, vagy Q1-Q2-Q3 besorolású, még ha teljesíthető is oly módon, hogy a pályázó kizárólag hazai A-B kategóriában publikál, annak a minimumkövetelménynek a teljesítése, miszerint a pályázó közleményeire legyen legalább 30 „külföldi idegen nyelvű hivatkozás” már nehezen elképzelhető idegen nyelvű publikációk nélkül. Végül, a „nemzetközi elismertség körében” szerepel a nemzetközi szakmai díj, elismerés, nemzetközi tudományos folyóiratnál betöltött szerkesztőbizottsági tagság, rangos nemzetközi konferencia stb. szervezése, szakmai előadás „nemzetközi meghívás” alapján. Utóbbi feltételek nem, vagy csak kivételesen teljesíthetők magyar nyelven. A MAB egyetemi tanári pályázatra vonatkozó kritériumai tehát részben kifejezetten (idegen nyelvű oktatás, idegen nyelven megjelent Q1, Q2, nemzetközi A, B kategóriába tartozó tanulmány vagy idegen nyelvű monográfia), részben legalábbis implicit módon az követelik meg a pályázótól, hogy a magyar nyelvű oktatás és kutatás mellett jelentős idegen nyelvű tudományos eredményeket mutasson fel. A MAB egyetemi tanári pályázati feltételei a pályázó nemzetközi elismertségét, nemzetközileg elismert tudományos teljesítményét kívánják mérni, ezt pedig a pályázó nagyrészt idegen nyelvű publikációk, előadások, idézettség alapján tudja igazolni. Így bár a MAB által meghirdetett feltételek önmagukban nem állnak össze nyelvstratégiává, meghatározó jelentőséggel bírnak az egyetemek kifejezett vagy implicit nyelvstratégiájára. Az egyetemek ugyanis a habilitációs cím, a docensi és adjunktusi beosztás elnyeréséhez szükséges feltételeket a MAB által megszabott egyetemi tanári feltételrendszerhez igazítják.

Vizsgálódásaim idején még nem világos, hogyan reagálnak az egyetemek a felsőoktatás finanszírozásában megjelent „teljesítményarányos minőségi támogatás” kategóriájára, mely egyebek között az intézmények kutatói által megjelentetett Q1-Q2-es minősítésű publikációkat, illetve a WoS/Scopus

tudományok, Politikatudományok, Rendészettudományok, Szociológiai tudományok tudományágakra. Társadalomtudományok tudományterület – Társadalomtudomány, <https://www.mab.hu/egyetemi-tanari-palyazat/> (2023. 03. 06.)

azonosítóval rendelkező közleményeikre kapott idézők számát veszi figyelembe a támogatás megítélésükor.¹² Egyértelmű intézményi érdek, hogy az egyetemek növeljék a kutatóik indexált folyóiratokban publikált közleményeinek számát, melyet a jogtudomány területén idegen nyelvű közleményekkel lehet teljesíteni. Ugyanakkor mivel még nem világos, milyen intézkedésekkel ösztönzik az egyetemek a kutatókat e mutatók javítására, a teljesítményarányos minőségi támogatás húzóereje egyelőre elmarad a MAB egyetemi tanári feltételektől.

3. Kinek szól a jogtudomány? Nemzeti vs. nemzetközi előmenetel

A JTI, valamint a PPKE JÁK nyelvstratégiája kapcsán is felmerül a kérdés: kinek szól jogtudomány? A finanszírozó fenntartónak, a szakmai közönségnek vagy a tudományos élet szereplőinek? Kutatóhelyként a JTI profilja arra engedne következtetni, hogy munkája elsősorban a tudományos élet szereplőjéhez szól, akik a tudományos diskurzus keretében reflektálnak az Intézetben létrejött tudományos eredményekre, amely erőteljes „nemzetköziesedést” feltételez. A JTI koncepciója azonban kiemeli, hogy nem csupán a tudományos élet szereplőjéhez, hanem a hivatásrendekhez, illetve tudományos ismeretterjesztő jelleggel az egész társadalomhoz szól. Az egyetemek elsősorban oktatási intézmények, a nemzeti jogot, jogalkalmazást oktatják, ám kutatási tevékenységükben – már csak egyéni előmenetelük miatt is – idegen nyelven is publikálnak, előadnak.

Mi a magyar jogtudomány nyelve tehát? A JTI kifejezett nyelvstratégiája, valamint a PPKE JÁK előmeneteli és tudománymetriai rendszeréből kikövetkeztethető nyelvstratégiája alapján a hazai jogtudomány mindkét pillére, a kutatóhelyek, illetve egyetemek olyan „vegyes” nyelvstratégiát folytatnak, mellyel egyfelől építeni kívánják a magyar nyelvű jogtudományt és ezzel a tudományos terminológiát, másfelől a nemzetközi tudományos diskurzusba is igyekeznek bekapcsolódni, idegen nyelvű publikációk, előadások, kutatási együttműködések által. Miközben azonban a JTI tudományos és szakmai koncepciója alapján a munkatársak irányába általános elvárás a „nemzetközi publikálás”, mindez az PPKE JÁK-on az előmeneteli feltételekben jelenik meg egyre erősebb követelményként. Habár egyik vizsgált nyelvstratégia sem határoz meg intézményi vagy egyéni kutatói szinten teljesítendő ár-

12 SASVÁRI Péter – FEJES Zsuzsanna: Publikációs lehetőségek Scopus által indexált folyóiratokba állam- és jogtudomány esetén. 2022. november. <https://www.researchgate.net/publication/365636651> (2023. 03. 06.)

nyokat a magyar, illetve idegen nyelvű publikációk, előadások kapcsán, a MAB által megállapított, mindenkori egyetemi tanári pályázati feltételek legalábbis egyéni szinten erős húzóerőt képviselnek és minimumszámaikkal orientálják a kutatókat. További egyéni húzóerőt képvisel, hogy a JTI és a PPKE JÁK egyaránt figyelembe veszi és honorálja az idegen nyelvű publikációkat, előadásokat a kutatók teljesítményértékelésekor.

4. Összegzés

Előadásom végére következtetések helyett kérdéseket fogalmazok meg: helyénvaló-e, hogy jelenleg a MAB egyetemi tanári pályázati feltételek jelentik a legerősebb húzóerőt az egyetemi nyelvstratégiában? Szükség volna-e írásban szabályozni a kutatóhelyek, egyetemek nyelvstratégiáját? Milyen kifejezett célokat szolgálhatnak ezek a nyelvstratégiák az előmenetelen és a teljesítményarányos minőségi támogatás intézményi elnyerésén túl, pl. magyar (szak)nyelv ápolása, fejlesztése, jogi ismeretterjesztés a hazai közönség számára? Kell-e intézményi és/vagy kutatói szinten nyelvi arányokat meghatározni a magyar és idegen nyelvű publikációk és előadások kapcsán, és ha igen, szükséges-e differenciálni az intézmény vagy a kutató profilja alapján, esetleg preferált idegen nyelv alapján?

